

Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького
Кафедра української літератури
та компаративістики

О. В. Вертипорох

Н. П. Іванова

О. С. Киченко

ЯК НАПИСАТИ НАУКОВУ РОБОТУ З ЛІТЕРАТУРИ

Методичні рекомендації

Черкаси
2014

УДК 001.89:82(075.8)
ББК 74.480.278я73 – 1+83
В 35

ЗМІСТ

Рекомендовано до друку кафедрою української літератури та компаративістики Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (протокол №9 від 18 березня 2014 р.)

Рецензенти:

В. Т. Поліщук, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української літератури та компаративістики Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

В. І. Пахаренко, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури та компаративістики Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

В 35 **Вертипорох О. В., Іванова Н. П., Киченко О. С.**

Як написати наукову роботу з літератури : Методичні рекомендації / О. В. Вертипорох, Н. П. Іванова, О. С. Киченко. – Черкаси : видавець Чабаненко Ю. А., 2014. – 72 с.

Методичні рекомендації до написання робіт з літератури покликані допомогти студентам-філологам у правильному структуруванні, оформленні, формулюванні наукового апарату дослідження. Тут висвітлюються проблемні питання, що виникають у студентів при написанні наукової роботи на кожному етапі: оформлення літератури, формулювання актуальності, мети, завдань, об'єкта, предмета дослідження, використання загальноприйнятої наукової термінології, показані типові помилки тощо.

I. МЕТА І ЗАВДАННЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ	4
II. МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ.....	7
2.1. Загальна характеристика роботи, її структура (вступ, розділи, література)	7
2.2. Опрацювання джерел, оформлення бібліографії.....	9
III. СТРУКТУРА ВСТУПУ, ЙОГО ЗАВДАННЯ, ОБСЯГ.....	15
3.1. Як сформулювати актуальність роботи	15
3.2. Мета і завдання.....	20
3.3. Визначення об'єкта і предмета роботи.....	24
3.4. Методи дослідження.....	27
3.5. Наукова новизна.....	36
3.6. Теоретичне і практичне значення	38
IV. СТРУКТУРА РОЗДІЛІВ. ВИСНОВКИ	39
V. ПРАКТИЧНІ ПОРАДИ: НАУКОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ, ТИПОВІ ПОМИЛКИ, ТИПОВІ ЗВОРОТИ	54
VI. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ.....	58
VII. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	70

I. МЕТА І ЗАВДАННЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ

Коротко про основне

Студентська наукова робота є самостійним навчально-науковим дослідженням: має за мету оволодіння елементами наукового пошуку, загальнонауковими і спеціальними методами сучасного наукового дослідження, розвинути навички творчої роботи, а загалом – сприяє поглибленому вивченню спеціальних питань окремої навчальної дисципліни.

Згідно з Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах України наукова робота виконується з метою закріплення, поглиблення й узагальнення знань, одержаних студентами за час навчання та їх застосування до комплексного вирішення конкретного фахового завдання.

Наукова діяльність у вищих навчальних закладах є невід’ємною складовою освітнього процесу. Проте така наукова діяльність, особливо з філологічних дисциплін, часто перетворюється на копіювання, плагиат, позначається невмінням оперувати науковою термінологією, систематизувати матеріал, і зрештою, відсутністю навичок фахового рівня аналізу художніх явищ. Зрозуміло, що студентська наукова робота з літератури, виконана на сучасному рівні, вимагає оволодіння певними літературознавчими методами та спеціальною методикою аналізу художнього твору.

Завдання авторів пропонованого посібника – допомогти практично організувати зміст студентської науко-

вої роботи. Пам’ятаючи про те, що більшість студентів роблять лише перші кроки у сфері гуманітарних наук, спробуємо окреслити основоположні закони практичного літературознавства. Свого часу У. Еко видав книгу „Як написати дипломну роботу“, де сформулював таку ідею: „У моїй книзі немає порад, як займатися наукою, ...тут просто прокреслюється шлях, яким варто йти, аби в певний день і час перед певною комісією ви могли покласти пачку листків в обкладинці, відповідно до нормативів, що складається з потрібної кількості віддрукованих сторінок, і щоб цей диплом приблизно якимось узгоджувався з вашою спеціальністю і не навівав опонентам стану сумної задуми“. Попри притаманну Еко іронію, результат студентської наукової роботи сягає, звичайно, далеко за межі процедури захисту.

Філологічний матеріал – поле численних естетичних відкриттів, підґрунтя для пошуків і спроб формулювання загальних законів культури. Наукова робота вчить розважливості, самостійності, наполегливості, систематичності. Студент набуває досвіду створення, народження нового Тексту, а відтак – творчого формування власного „Я“.

Варто знати це!

Основними метою і завданнями студентської наукової роботи з літератури є:

✓ вироблення навичок аналітичного мислення (наприклад, виразне викладення прочитаного, зіставлення різних наукових поглядів);

- ✓ вміння збирати, аналізувати і систематизувати літературні (архівні) джерела;
- ✓ формування власних думок і спостережень;
- ✓ формування досвіду критичного підходу;
- ✓ застосування отриманих знань при вирішенні практичних завдань (скажімо, вміння творчо застосовувати знання у спробах самостійного аналізу художнього тексту);
- ✓ вироблення здатності точного визначення проблеми, методичного її вирішення і грамотного формулювання висновків;
- ✓ організація дослідницької діяльності й оформлення її результатів.

II. МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ

2.1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ, ЇЇ СТРУКТУРА (ВСТУП, РОЗДІЛИ, ЛІТЕРАТУРА)

Коротко про основне

У професійній підготовці фахівців-гуманітаріїв значну роль відіграє підготовка і захист рефератів, курсових, кваліфікаційних, дипломних та магістерських робіт.

Реферат – короткий виклад змісту одного або кількох документів, наприклад, наукових статей з певної теми. Це скорочений переказ змісту первинного документа (або його частини) з основними фактичними відомостями та висновками. Реферат є одним з перших видів науково-навчальних робіт, які виконують студенти університету, починаючи з першого курсу. Реферати також пишуть аспіранти й ті, хто готується до складання кандидатських іспитів з літератури та фахових дисциплін.

Курсова робота – це самостійне навчально-наукове дослідження студента, що виконується з певного курсу або з окремих його розділів. Тематика курсових робіт має відповідати завданням навчальної дисципліни і тісно пов'язується з практичним застосуванням результатів дослідження.

Кваліфікаційна, дипломна, магістерська роботи – це види самостійних випускних науково-дослідницьких

робіт, які виконують кваліфікаційну функцію, тобто готуються з метою публічного захисту й отримання академічного ступеня бакалавра, спеціаліста або ж магістра. Основне завдання автора таких робіт – продемонструвати рівень своєї наукової кваліфікації, уміння самостійного наукового пошуку і вирішення конкретних наукових завдань. Наукові роботи такого типу, з одного боку, мають узагальнюючий характер, оскільки є своєрідним підсумком підготовки студента, а з іншого – самостійним оригінальним науковим дослідженням, у процесі якого студент аналізує та впорядковує накопичені наукові факти, вчиться доводити їх наукову цінність й практичну значущість.

Варто знати й запам'ятати!

Студентська науково-дослідницька робота має таку структуру:

- ✓ титульний аркуш,
- ✓ зміст,
- ✓ вступ,
- ✓ основна частина,
- ✓ висновки,
- ✓ список використаних джерел,
- ✓ додатки (при необхідності).

2.2. Опрацювання джерел, оформлення бібліографії

Коротко про основне

Будь-яка робота розпочинається з пошуків та опрацювання літератури. Бібліографічні пошуки найголовніше зосереджуються навколо об'єкта дослідження з літератури – художнього твору, його детального опрацювання, і зрештою, вироблення навичок наукового аналізу.

Другий пласт матеріалів, на який має бути спрямована увага студентів – це художні твори інших письменників, які за змістом, проблематикою, поетикою загалом наближені до аналізованого тексту і забезпечують можливість вивчення художнього явища в літературному контексті.

Третя складова бібліографії – це літературознавчі дослідження різного типу: літературна критика, колективні та авторські історії літератур, монографії, статті, літературно-критичні нариси про письменника, його щоденники, листування тощо.

Бібліографічна праця вимагає уваги, старанності й точних записів. Опрацювання зібраного матеріалу – це насамперед його систематизація, в процесі якої здійснюється відбір та конспектування. Бібліографічні описи джерел ліпше робити на картках (традиційної форми чи електронної), щоб скласти з них робочу картотеку, яка, на відміну від записів у зошиті, зручна тим, що її завжди можна доповнювати новими матеріалами, контролювати повноту добору літератури з кожного розділу наукової роботи, знаходити необхідні записи. Картки можна групувати в будь-якому порядку залежно від мети або

періоду роботи над дослідженням. У початковий період роботи над темою найзручнішою є розташування карток в єдиному алфавітному порядку прізвищ авторів і назв видань. Можна згрупувати картки в картотеці за основними питаннями, що розкривають зміст теми. Картки робочої картотеки використовують для складання списку використаної літератури, тому бібліографічні описи на картках необхідно робити, дотримуючись бібліографічних стандартів.

Варто знати й це!

Оформлення бібліографії здійснюють таким чином: у порядку появи посилань у тексті (найбільш зручний для користування і рекомендований при написанні наукових робіт), в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, у хронологічному порядку. Бібліографічний опис джерел складають відповідно до чинних стандартів з бібліотечної та видавничої справи, міжнародних і державного стандартів з обов'язковим наведенням назв праць. Зокрема, потрібну інформацію можна одержати із таких міждержавних і державних стандартів: ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 „Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1–2003, IDT)“; ДСТУ 3582–97 „Інформація та документація. Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила“; ДСТУ 6095:2009 „Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Правила скорочення заголовків і слів у заголовках публікації (ГОСТ

7.88–2003, MOD)“; ДСТУ 7093:2009 „Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Скорочення слів і словосполук, поданих іноземними європейськими мовами“; ГОСТ 7.12–93 „СИБИД. Библиографическая запись. Сокращение слов на русском языке. Общие требования и правила“; ГОСТ 7.11–78 „СИБИД. Сокращение слов и словосочетаний на иностранных европейских языках в библиографическом описании“.

Зверніть увагу!

ВРАЗИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ

Книги:

Один автор

1. Маланюк Є. Поезії / Євген Маланюк. – Львів : Просвіта, 1992. – 686 с.
2. Лубківський Р. М. Громова дерево: вибр. твори / Р. М. Лубківський; вступ.ст. Д.Павличка. – К. : Український письменник, 2006. – 525 с.

Два автори

1. Слемон С., Тіффін Г. Постколоніальна критика / С. Слемон, Г. Тіффін // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. М. Зубрицької. 2-е вид., доповнене. – Львів: Літопис, 2001. – С. 709 – 713.

Три і більше авторів

1. Галич О. Теорія літератури : підручник / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв; за наук. ред. О. Галича. – Вид. 4-те, перероб. – К. : Либідь, 2008. – 488 с.

Джерело без вказівки автора

1. Тіло чи особистість? Жіноча тілесність у вибраній малій українській прозі та графіці кінця XIX – початку XX століття : [антологія / упоряд.: Л. Таран, О. Лагутенко]. – К. : Грані-Т, 2007. – 190 с.

2. Антологія світової літературно-критичної думки XX ст. / за ред. М. Зубрицької. – 2-е вид., доп. – Львів : Літопис, 2001. – 832 с.

Багатотомний документ

1. Новий тлумачний словник української мови : у 4 т. / уклад. В. Яременко, О. Сліпущо. – К. : Аконіт, 1998– . – Т. 2. – 1998. – 912 с.

2. Сковорода Г. Пісні. Вірші. Байки. Трактати. Діалоги / Г. Сковорода // Г. Сковорода. Повне зібрання творів : у 2-х т. / Г. Сковорода. – К. : Наук. думка, 1973– . – Т. 1. – 1973. – 532 с.

Дисертації

1. Нікітіна Н. П. Діалогічність художньої реальності в малій жіночій прозі кінця XX – початку XXI століття [Текст]: дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 / Нікітіна Наталія Петрівна. – К., 2012. – 220 с.

Автореферати дисертацій

1. Мельник Н. В. Жанрово-стильові модифікації української новели 80 – 90-х років XX ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 „Українська література“ / Н. В. Мельник. – К., 1999. – 20 с.

2. Маслюченко Г. О. Художні мемуари та автобіографічна повість в українській літературі 90-х рр. XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 „Українська література“ / Г. О. Маслюченко. – Дніпропетровськ, 2004. – 20 с.

Вступна стаття до книги, періодичне видання

1. Слабошпицький М. Найцікавіший і найдемократичніший жанр / М. Слабошпицький // Дімаров А. Прожити й розповісти : повість про сімдесят літ. – К., 1998. – С. 3 – 5.

2. Пахльовська О. Українські шістдесятники: філософія бунту / Оксана Пахльовська // Сучасність. – 2000. – № 4. – С. 65 – 84.

Електронні ресурси

1. Чухим Н. Гендер та гендерні дослідження в XX ст. / [Електронний ресурс] / Н. Чухим. – Режим доступу : <http://www.gendercentre.org.ua/publ-kats/gender-ta-gendern-dosl-dzhennyav-khkh-stol-tt/>. – Назва з екрана. – Дата звернення: 17.10.12.

2. Нахлік Є. Творчість Шевченка в поетичному освоєнні та публіцистично-літературознавчому осмисленні Євгена Маланюка [Електронний ресурс] / Євген Нахлік, Оксана Нахлік. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Apsf_lil/2009_20/Nahlik.pdf. – Назва з екрана. – Дата звернення: 25.06.13.

Рецензії

Бабич Є. „Іван Дзюба – талант і доля“ [Текст] / Є. Бабич // Вісник Книжкової палати. – 2006. – № 12. – С. 23–24. – Рец. на кн.: Іван Дзюба – талант і доля : біобібліогр. нарис / Нац. парлам. б-ка України ; бібліогр.-уклад. Т. М. Заморіна. – К. : Київ. правда, 2005. – 118 с.

АБО

Іван Дзюба – талант і доля [Текст] : біобібліогр. нарис / Нац. парлам. б-ка України ; бібліогр.-уклад. Т. М. Заморіна. – К. : Київ. Правда. – 2005. – 118 с.

АБО

Рец.: Бабич Є. „Іван Дзюба – талант і доля“ / Є. Бабич // Вісник Книжкової палати. – 2006. – № 12. – С. 23 – 24.

Статті з журналів та періодичних збірників

1. Аверінцев С. Подолання тоталітаризму як проблема: спроба орієнтації / С. Аверінцев, пер. М. Коцюбинської // Дух і Літера. – 2001. – № 7–8. – С. 6 – 15.

2. Ленська С. Дитячий світ Анатолія Дімарова (за повістю „На коні і під конем“) / С. Ленська // Українська література в загальноосвітній школі. – 2007. – № 5. – С. 46 – 49.

Статті з книги

1. Галета О. Жіночий текст як тіло і тло: поезія Маріанни Кіяновської / О. Галета // Гендер і культура. – К.: Факт, 2001. – С. 81 – 93.

Статті з енциклопедії чи словника

1. Абат (Абатиса) [Текст] // Енциклопедія історії України: у 5-ти т. – Т. 1. / редкол.: В.А. Смолій (голова), Я.Д. Ісаєвич, С.В. Кульчицький та ін.; ред. рада: В.М. Литвин (голова) та ін.; НАН України, Ін-т історії України. – К.: Наук. думка, 2003. – С. 9 – 10.: іл.

III. СТРУКТУРА ВСТУПУ, ЙОГО ЗАВДАННЯ, ОБСЯГ

Коротко про основне

У Вступі обґрунтовується актуальність вибраної теми, подається коротка характеристика сучасного стану досліджуваної проблеми, визначаються мета наукової роботи і її завдання, окреслюються предмет та об'єкт дослідження. У вступі варто також звернути увагу на рівень розробленості теми у вітчизняній та зарубіжній літературі, виокремити дискусійні питання й невирішені проблеми. Рекомендований обсяг вступу – 2 – 3 сторінки (для курсової), 6 – 8 (для кваліфікаційної, дипломної, магістерської робіт).

3.1. Як сформулювати актуальність роботи

Варто знати й запам'ятати!

Шляхом критичного аналізу та порівняння з відомими точками зору на проблему (наукове завдання), тобто короткого висвітлення „історії питання“, обґрунтовують актуальність і доцільність роботи для розвитку літературознавчих учень, формування новітньої концепції іс-

торії літератури тощо. Актуальність теми формулюється лаконічно, де висловлюється головне – сутність проблеми, наскрізна ідея роботи.

ЗРАЗКИ

Тема роботи – „Неореалізм прози Антоня Крушельницького“

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що на сьогодні вивчення художньої прози А. Крушельницького як складника українського літературного процесу кінця XIX – початку XX століття є важливим, оскільки її риси й особливості експліковано лише частково, а вона є досить яскравим явищем свого часу. При цьому, велике значення має, зокрема, розв'язання проблеми стильової приналежності повістей та романів письменника, а саме, розкриття неореалізму цих творів. Це необхідне саме на сучасному етапі розвитку літературознавства, оскільки його еволюція вимагає заповнення прогалів у різних його галузях. Наразі йдеться про вдосконалення цілісності й вичерпності картини історії українського письменства, зокрема, кінця XIX – початку XX століть. Також на сьогодні важливим є, на нашу думку, переосмислення зроблених раніше висновків щодо прози митця, що є помилковими, з метою підвищення літературознавчого рівня її характеристики й картини вітчизняного літературного процесу загалом. Отже, дослідження прозової творчості А. Крушельницького, зокрема, її стильової спрямованості, безперечно, є актуальним. Також велике значення на сучасному етапі має вивчення неореалізму в теоретичному річищі, оскільки, незважаючи на високий ступінь опрацьованості цієї теми, немає єдиного, загальноприйнятого потрактування цього стильового явища в художній літературі, натомість є розбіжності в його тлумаченні різними науковцями [Берберфіш М.В. Неореалізм прози Антоня Крушельницького : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 „Українська література“ / М.В.Берберфіш. – Черкаси, 2013. – С. 1].

АБО:

Тема роботи – „Семантика та символіка інфернального в російській романтичній прозі 1820–1830-х років“

Актуальність роботи. Романтизм як ключовий напрям літератури кінця XVIII – першої половини XIX століття став епохою вагомих зрушень в історії світової культури. Романтики відкрили надзвичайну складність і глибину духовного світу людини, внутрішню нескінченність людської індивідуальності. Зокрема, предметом їхньої уваги були сильні та яскраві почуття, таємні злети душі, загадки її „нічної“ складової. Романтики цікавились феноменом інтуїтивного і підсвідомого, що, звичайно, своєрідно позначилося на поетичній системі романтичної творчості.

Не випадково романтизм часто визначають як синтетичну творчу систему: він строкатий і багатогранний, важко піддається однозначним дефініціям. Попри все розмаїття романтичної традиції, одна її риса залишається незмінною: романтики завжди прагнули до відтворення піднесеного, чуттєвого, таємничого, не поясненого, чудесного. Часто це прагнення називають „утечою“ від дійсності, хоча, насправді, творчі відкриття таємничого та надзвичайного слушно трактувалися романтиками як наближення до дійсного і суцього. Поетична складова „таємничого“ та „інфернального“ ніби розширювала світ, прокреслювала перспективу й глибину його можливостей.

Природа художньої системи романтизму цікавить дослідників близько півтора століття і вивчена досить детально. Звісно, протягом усього цього часу романтичний напрям розглядався в різних аспектах: філософсько-естетичному, історико-генетичному, типологічному, компаративному, культурологічному. Теоретичні аспекти романтизму досить плідно розроблені в працях як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників. Проте, на наш погляд, поетична складова „таємничого“ та „інфернального“, що сформувала особливу романтичну семантику й символіку, досі не визначалась як самостійна проблема вивчення художнього світобачення епохи романтизму. Місце інфернального в романтичній поетиці розглядалось епізодично й лише в контексті загальних засад романтичної творчості.

Розмаїта система романтичної поетичної символіки, що використовує не лише характерні народнопісенні образи, але й генерує власні, імовірно, і є стимулом до постановки питання про ступінь використання романтиками інфернального компонента у творчому процесі. Саме тому логічно сформулювати питання щодо причин інтересу романтиків до інфернального, про поетичне та філософсько-естетичне новаторство їхньої фантастики, про творчі форми, що виростають на підґрунті міфологічних уявлень. Організація матеріалу пропонованої роботи пов'язана зі спробою відповіді на ці та інші питання, особливо у зв'язку з естетикою та поетикою романтизму.

Таким чином, робота присвячена вивченню поетичних рис романтизму в контексті його тісних зв'язків із міфологічними та фольклорними основами творчості, що стало передумовою розвитку цілісного комплексу інфернальних мотивів. Особливо це помітно у спробах романтиків відтворити світ психологічних уявлень із вагомою інфернальною складовою, поетично висловити моменти присутності надприродного, міру його впливу на людину.

Можливість включення інфернального компонента до складу романтичної ідеології, філософії та естетики, а також необхідність конкретизації його як елемента романтичної поетики, яка базується на тісних зв'язках літератури та міфології і фольклору, складає **актуальність** дослідження. Видається цікавим проаналізувати це явище на прикладі російського романтизму: саме тут, на нашу думку, особливо відчутне міфо-фольклорне середовище, спостерігається зв'язок фольклорних і літературних сюжетів, мотивів, стилістичних систем. Рівень таких поетичних паралелей постає значущим та перспективним у процесі дослідження специфіки художніх засобів романтизму. З-поміж усіх можливих аспектів аналізу (історія романтизму, його ідеологія, філософія, естетика) найважливішим видається аспект поетичний. Ідея пропонованої роботи пов'язана саме із цим, поетологічним, річищем вивчення романтичної традиції [Іванова Н. П. Семантика та символіка інфернального в російській романтичній прозі 1820 – 1830-х років : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.02 „Російська література“ / Н. П. Іванова. – Харків, 2013. – С. 1 – 2].

АБО:

Тема роботи – „Ігрова парадигма англійського роману останньої третини XX століття“

Виходячи з того, що модернізм сформував величезне ігрове поле творчості, а постмодернізм максимально посилив ігрові тенденції в англійській літературі, спричинивши актуалізацію різноманітних ігрових прийомів, вважаємо літературну гру в усіх її проявах характерною рисою англійського роману 1960 – 1990-х років. Необхідність виявлення ігрових механізмів англійського роману останньої третини XX століття, позначеної постмодерністським стильовим еkleктизмом, визначення їх місця в ігровій парадигмі роману обумовлює **актуальність** теми дослідження. У роботі окреслюються основоположні ігрові прийоми англійського роману 1960 – 1990-х років, його іманентні естетичні зв'язки з художньою європейською традицією. Наскрізною для дисертації є думка про художній твір як цілісну систему, яку формують, „утримують“ і декодують ігрові прийоми [Шуба Ю. В. Ігрова парадигма англійського роману останньої третини XX століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.04 „Література зарубіжних країн“ / Ю. В. Шуба. – Сімферополь, 2011. – С. 2].

3.2. МЕТА І ЗАВДАННЯ

Варто знати й запам'ятати!

Мету роботи і завдання формулюють таким чином, щоб проглядалась загальна концепція вирішення досліджуваної проблеми. Не слід формулювати мету як „Дослідження...“, „Вивчення...“, оскільки ці слова вказують на засіб досягнення мети, а не на саму мету. Найчастіше вживають дієслівні форми, як наприклад, „вивчити...“, „дослідити...“, „з'ясувати...“, „окреслити...“, „висвітлити...“ тощо.

Іншими словами, мета уточнює тему роботи і позначає той кінцевий результат, на досягнення якого спрямоване дослідження.

ЗРАЗКИ

Тема роботи – „Діалогічність художньої реальності в малій жіночій прозі кінця XX – початку XXI століття“

Мета дослідження – висвітлити основні аспекти буття сучасної людини крізь призму діалогічності художньої реальності, оприявнену на сторінках малої жіночої прози кінця XX – початку XXI століть.

Мета дослідження передбачає розв'язання комплексу **завдань**:

- виявити національну специфіку діалогічності художньої реальності в малій жіночій прозі кінця XX – початку XXI століття;
- окреслити парадигму діалогічних відносин суб'єкта до себе самого, до „Іншого“, але водночас близького за духом ес-

тетичної свідомості, до реальностей буття в жіночому прозописьмі помежів'я століть;

- показати розгортання дискурсу катастрофізму, його філософське підґрунтя в сучасній жіночій новелістиці;

- дослідити значення мотивів, що відображають систему ціннісних відносин суб'єкта до світу і до себе в цьому світі в малій жіночій прозі;

- розглянути, як змінюється змістова наповненість діалогу залежно від адресата, та визначити механізми художнього дослідження дегуманізації сучасної людини крізь призму катастрофізму [Нікітіна Н.П. Діалогічність художньої реальності в малій жіночій прозі кінця XX – початку XXI століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 „Українська література“ /Н.П.Нікітіна. – Черкаси, 2013. – С.5].

АБО:

Тема роботи – „Ігрова парадигма англійського роману останньої третини XX століття“

Мета дослідження – виявити і систематизувати художні прийоми, що забезпечують реалізацію ігрової інтенції художнього твору та визначають ігрову парадигму англійського роману останньої третини XX століття.

Досягнення цієї мети передбачає розв'язання таких наукових **завдань**:

- 1) з'ясувати поняття гри, її смислових компонентів у працях вітчизняних та зарубіжних науковців;

- 2) визначити функції гри у модерністській та постмодерністській літературі, описати ігрові прийоми на різних рівнях тексту;

- 3) проаналізувати найприкметніші художні твори англійської літератури останньої третини XX століття під кутом зору їх ігрового потенціалу, охарактеризувати особливості функціонування ігрових прийомів у англійському романі;

- 4) виявити ігровий простір, що утворюється через візуальні метафори;

- 5) окреслити закономірні прояви літературної гри на сюжетно-композиційному, стильовому рівнях англійського роману 1960 – 1990-х років, що формують його ігрову парадигму

[Шуба Ю. В. Ігрова парадигма англійського роману останньої третини ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.04 „Література зарубіжних країн“ / Ю. В. Шуба. – Сімферополь, 2011. – 20 с. – С. 2 – 3].

АБО:

Тема роботи – „Семантика та символіка інфернального в російській романтичній прозі 1820–1830-х років“

Мета роботи полягає у визначенні місця, ролі та функції інфернального в поетичній системі російського романтизму.

Поставлена мета обумовлює необхідність розв'язання таких **завдань**:

– систематизувати сучасні наукові погляди на проблему семантики та структури інфернального в художній системі російського романтизму;

– з'ясувати типологічні риси міфо-фольклорної традиції в літературі 20-х – 30-х років ХІХ століття;

– проаналізувати відповідні романтичні сюжети, що містять інфернальний компонент;

– визначити головні міфо-фольклорні мотиви, що вплинули на формування інфернального компоненту в романтичному сюжеті;

– окреслити поетичну (структуротворчу) специфіку фантастичного й інфернального як складової романтичного сюжету [Іванова Н. П. Семантика та символіка інфернального в російській романтичній прозі 1820 – 1830-х років : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.02 „Російська література“ / Н. П. Іванова. – Харків, 2013. – С. 2].

АБО:

Тема роботи – „Хронотоп дороги у творчості М. В. Гоголя: семантика та художні функції“

Мета дослідження. Мета роботи полягає у вивченні особливостей часопросторових координат дороги у творчості Миколи Гоголя, визначенні семантичного поля та художніх функцій хронотопу дороги в його спадщині.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

– здійснити огляд бібліографічних джерел з проблем функціонування хронотопу дороги у творах Миколи Гоголя;

– охарактеризувати специфіку феномена хронотопу дороги та його значення в художній організації тексту;

– проаналізувати фольклорну основу хронотопу дороги у творах Миколи Гоголя;

– розкрити специфіку зображення межового простору в прозі письменника;

– розглянути характеротворчу функцію хронотопу дороги у творчій спадщині митця;

– дослідити роль хронотопу дороги як елемента композиційної будови творів Миколи Гоголя;

– здійснити аналіз та окреслити біблійну символіку архетипу дороги в житті й творчості письменника [Коркішко В. О. Хронотоп дороги у творчості М. В. Гоголя: семантика та художні функції [Текст]: дис. ... кандидата філол. наук : 10.01.02 / В. О. Коркішко. – Київ, 2010. – С. 6].

3.3. Визначення об'єкта і предмета роботи

Варто знати й запам'ятати!

Об'єкт дослідження – це конкретний літературний матеріал (художній твір), процес або явище, що породжує проблемну ситуацію, і тому обирається для вивчення. Це матеріал, на який спрямована основна увага науковця і який визначає тему (назву) дослідження.

Предмет дослідження – це безпосередній аспект (аспекти) вивчення, проблема, явище, характеристики, функції, які розглядаються в роботі. Предмет дослідження завжди формулюється у смислових межах об'єкта, це – кут зору, з якого інтерпретується обраний літературний матеріал.

ЗРАЗКИ

Тема роботи – „Моделювання національної жіночності в драмі „Одержима“ Лесі Українки“

Об'єктом дослідження є драма „Одержима“ Лесі Українки.

Предметом дослідження є моделі національної жіночності в драмі „Одержима“ Лесі Українки

[Дудка А.А. Моделювання національної жіночності в драмі „Одержима“ Лесі Українки [Текст]: магістерська робота з української літератури / Дудка Анжела Андріївна. – Черкаси, 2013. – С.5].

АБО:

Тема роботи – „Хронотоп дороги у творчості М. В. Гоголя: семантика та художні функції“

Об'єктом дослідження є прозові твори Миколи Гоголя (збірки повістей „Вечори на хуторі біля Диканьки“ і „Миргород“, цикл „Петербурзькі повісті“, поема „Мертві душі“), епістолярій і духовна проза письменника („Вибрані місця із переписки з друзями“ та „Авторська сповідь“).

Предмет дослідження – часовопросторові координати дороги, семантика і художні функції хронотопу дороги, а також засоби його метафоризації у творчій спадщині Миколи Гоголя [Коркішко В. О. Хронотоп дороги у творчості М. В. Гоголя: семантика та художні функції : дис. ... кандидата філол. наук [Текст]: 10.01.02 / В. О. Коркішко. – Київ, 2010. – С. 6].

АБО:

Тема роботи – „Семантика та символіка інфернального в російській романтичній прозі 1820–1830-х років“

Об'єктом дослідження є феномен інфернального в прозовому доробку російських романтиків.

Предмет дослідження – інфернальне як складова поетики російського романтизму, семантика художніх форм, що містять інфернальний елемент [Іванова Н. П. Семантика та символіка інфернального в російській романтичній прозі 1820 – 1830-х років : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.02 „Російська література“ / Н. П. Іванова. – Харків, 2013. – С. 2].

АБО:

Тема роботи – „Ігрова парадигма англійського роману останньої третини ХХ століття“

Об'єктом дослідження є твори П. Акройда, Дж. Барнса, Е. Берджеса, М. Бредбері, В. Голдінга, Й. Мак'юена, А. Мердок, М. Спарк, Дж. Фаулза, що аналізуються в розрізі їх ігрової тенденції, наслідування класичній формі і тяжіння до експерименту.

Предметом дослідження є ігрові художні прийоми англійського роману останньої третини ХХ століття на наративному, тематичному, інтертекстуальному, мовно-стильовому рівнях – колаж, алюзія, іронія, пародія, метафора, ремінісценція, мовна гра [Шуба Ю. В. Ігрова парадигма англійського роману останньої третини ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.04 „Література зарубіжних країн“ / Ю. В. Шуба. – Сімферополь, 2011. – С. 3].

3.4. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Варто знати й запам'ятати!

Вибір методу дослідження обумовлює використання певної термінології, яка має бути наскрізною в усій роботі (ця термінологія визначає підбір ключових слів роботи). У літературознавчих розвідках використовується спеціальна методологія, котра, в свою чергу, послуговується загальнонауковими методами (спостереження, порівняння, аналіз і синтез, індукція і дедукція, аналогія і моделювання, абстрагування і конкретизація, системний аналіз та інші). Загальнонаукові методи у спеціальному дослідженні зазначати не обов'язково.

Зверніть увагу!

Зазвичай у дослідженні використовуються кілька методів, серед яких декларується один провідний (магістральний) і допоміжні методи. Перелік використаних методів обов'язково має містити коротку довідку про те, для чого застосовується в роботі той чи інший метод, або що вивчається за допомогою зазначеної методики. Інколи виникає необхідність вказівки на основні концепції, теоретичні праці з теми дослідження.

Визначаючи методику дослідження, можна скористатися пропонованою короткою довідкою.

Протягом XIX – XX століть у літературознавстві закріпилася і функціонує чітко визначена методологічна система.

1. Біографічний метод використовується для аналізу біографічного компоненту художнього твору, реконструкції окремих фактів біографії митця, визначення впливу біографічного фактору на творчість письменника.

Ключові слова: автор – суб'єкт свідомості, біографізм, біографічність, життєпис, етапи творчості, літературний портрет, особистість письменника, художній твір.

2. Культурно-історичний (історико-культурний) метод застосовується при вивченні художнього твору в системі історії літератури, історико-культурних зв'язків твору з колом соціальних, економічних, політичних і інших проблем.

Ключові слова: історія літератури, історизм, літературний процес, літературний факт, момент (як час написання твору), національний менталітет, середовище (як сукупність зовнішніх факторів, що супроводжували життя автора), функції літератури.

3. Соціологічний метод розглядає літературу як одну із форм суспільної свідомості, як джерело висвітлення і „вирішення“ проблем соціального буття.

Ключові слова: об'єктивність, детермінізм, пізнавальна, виховна функції мистецтва, соціально-історичний контекст, соціальна типізація, соціологічна поетика, теорія відображення.

4. Міфологічний аналіз спрямований на розпізнавання і виявлення в художній структурі твору міфологічних компонентів, їх функції в системі усної словесності (фольклорі), з'ясування художньої функції міфологічного образу в контексті літературного твору.

4.1. Міфопоетичний метод має на меті розмежування семантики міфу і художнього твору, визначає якісні впливи міфотворчості на формування поетичної структури фольклорного й літературного тексту, застосовується для аналізу логіки, системності міфу як основи поетичної структури.

Ключові слова: етимологія, міф, міфотворчість, мотив, образ, сюжет, поетика, поетична структура, реконструкція, традиційний сюжет, фольклор.

5. Компаративний метод заснований на ідеї порівняння (як універсальної пізнавальної процедури) культурних форм, явищ і традицій. Протягом XIX – XX століть поступово розгалужується на три самостійні методики.

5.1. Історико-генетичний (порівняльно-генетичний) метод застосовується для визначення й аналітики моментів появи художніх форм, вивчення їх генези (становлення поетичних родів, мотивів, традиційних сюжетів, жанру, образу), шляхів трансформації, історичних тенденцій тощо.

Ключові слова: генеза, диференціація, еволюція, жанр, історична поетика, мотив, образ, сюжет, трансформація, художні форми.

5.2. Історико-функціональний (функціональний) метод застосовується для вивчення контактних історико-літературних зв'язків (наприклад, Байрон + Пушкін + Міцкевич + Шевченко), збігів і розбіжностей творчих форм, їх функції в художній системі, наприклад, роман-

тизму чи реалізму, збігів у системі „фольклор – література“ тощо.

Ключові слова: вплив, порівняння, літературний напрям, мотив, повторюваність, поетична функція, рецепція, сюжет, художня форма.

5.3. Історико-типологічний (порівняльно-типологічний) метод використовується для вивчення природи неконтактних творчих зв'язків, збігів у системі мотивів, сюжетів, жанрів, що виявляються типовими для різних історичних періодів і регіонів, вирізняються однаковим типом творчого світобачення, типом форми, функціонують в межах того чи іншого творчого напрямку, поетичного стилю (наприклад, поема як романтичний жанр, тип романтичного або реалістичного героя тощо).

Ключові слова: еволюція, жанр, поетика, тип, типізація, типологія, художні засоби.

6. Психологічний метод розглядає форми художньої творчості (художній твір, образ, мотив, поетичний засіб) як результат психологічної (духовної) „роботи“ митця. Вивчає асоціативну природу творчості, психологічну семантику художніх засобів, їх внутрішню форму. Часто звернений до аналізу елементів творчої лабораторії письменника: щоденника, листування, спогадів сучасників, чорнових варіантів творів з метою відтворення психологічної „картини“ текстотворення.

Ключові слова: відчуття, асоціація, внутрішня форма слова, мова, психологізм, сприйняття.

7. Психоаналітичний метод спрямований на використання деяких технік психоаналізу для аналізу художньої літератури. Завдання інтерпретатора – розгадати не тільки задум письменника, а й проникнути в його психологічну сферу, щоб глибше збагнути сам твір (психоаналітичне тлумачення тексту) і особистість автора (психоа-

налітичне тлумачення біографії письменника). Прийоми психоаналізу дозволяють простежити діалектику взаємодії свідомого і несвідомого у творчості окремих авторів, проаналізувати втілення певних архетипів в образах, символах твору тощо.

Ключові слова: несвідоме, прихований смисл, архетип, міф, образ, структура.

8. Формальний метод спрямований на аналіз художньої форми та її елементів, зокрема, поетичної „морфології“ художнього твору, визначення рівнів форми: мотиву, композиції, сюжету. Кожен елемент форми позначається поетичною функцією, стабільністю, структурованістю.

Щодо віршованих форм – застосовується для аналізу метру, ритму, рими, строфіки, передбачає використання статистичних даних.

Ключові слова: внутрішня форма, домінанта, конструкція, матеріал, поетика, прийом, система, форма, функція.

9. Герменевтичний метод заснований на ідеї багатозначності художнього твору, аналізує його смислові (об'єктивні і суб'єктивні) рівні. Основа герменевтики – інтерпретація духовного смислу твору. Виокремлює і роз'яснює „глобальні“ смисли твору: алегоричний, метафоричний, символічний. Розглядає переклад твору як герменевтичну операцію і форму інтерпретації.

Ключові слова: герменевтичне коло, зміст, інтерпретація, метафора, переклад, розуміння, текст.

10. Феноменологічний метод спрямований на аналіз художнього твору як прояву суб'єктивного творчого первня, духу митця (аналізує, наприклад, механізми утворення того чи іншого ефекту в художності: гротеску, страху, піднесення тощо).

Ключові слова: архітектоніка, духовність, інтенціональний об'єкт, сприйняття, структури свідомості, суб'єктивізм.

11. Структурний метод аналізує основоположні універсальні мисленнєві „ходи“ й пізнавальні „операції“, що складають основу структури твору: бінарні опозиції, функціональні структурні рівні оповіді (мова і мовлення, міф і ритуал, рід і жанр). Структуралізм наголошує, що ці універсальні структури проявляються виключно в усіх проявах культурної діяльності: у міфі, фольклорі, обряді, ритуалі, моді, художній творчості, в системі індивідуально-авторських тропів.

Аналітичні принципи структуралізму виходять за межі художнього тексту, пошук сягає універсальних культурних структур (наприклад, обряду, ритуалу, гри), культурних кодів і шифрів, системних культурних опозицій і збігів.

Ключові слова: варіант, відношення, елемент, зв'язок, інваріант, код, опозиція, парадигматика, синтагматика, система, структура, шифр.

12. Семіотична методика вивчає літературу і культуру як систему знаків, інтерпретує художній твір як знак певної культурної ситуації/системи. Розгалужується на дві методики: структурно-семантичну і структурно-семіотичну.

12.1. Структурно-семантичний метод використовується при визначенні семантики знаку, змісту структури, при вивченні структури художнього твору як єдності змісту і форми, синтагматичного і парадигматичного рівнів тексту.

Ключові слова: знак, наратив, текст, контекст, означник, означуване, символ, система, структура.

12.2. Структурно-семіотичний метод спрямований на вивчення універсальних знакових систем (гра, ритуал, фольклор, норми суспільної поведінки). Твір аналізується як частина культурного контексту і сприяє спробам семіотичної реконструкції контексту. У системі сучасної **постсеміотичної методики** спостерігається спроба „виходу“ за межі літературознавства: визначаються категорії „семіотичної історії“, „семіотичної психології“, обґрунтовується філософська семіотична парадигма.

Ключові слова: гра, знак, наратив, контекст, модель, семіотика історії.

ЗРАЗКИ

Тема роботи – „Мотиви поезії Василя Слапчука“

Методи дослідження: культурно-історичний (при аналізі культурно-історичної ситуації доби постмодерну, „духу часу“, втіленого в текстах); герменевтичний (при тлумаченні смислової площини текстів); психобіографічний (при дослідженні засобів психологічного зображення як втілення власного життєвого досвіду в поетичних збірках В. Слапчука) [Панкєєва М. В. Мотиви поезії Василя Слапчука [Текст]: дипломна робота з української літератури / Панкєєва Марина Вікторівна. – Черкаси, 2014. – С.5].

АБО:

Тема роботи – „Ігрова парадигма англійського роману останньої третини ХХ століття“

Методи дослідження. Для реалізації поставленої мети і завдань застосовано комплексний методологічний підхід, що передбачає прочитання літературного тексту з метою визначення його ігрових прийомів. Основним методом дослідження є типологічний метод аналізу художнього тексту, що доповнюється при необхідності елементами історико-функціональних,

структурних, порівняльних, герменевтичних, психоаналітичних методик [Шуба Ю. В. Ігрова парадигма англійського роману останньої третини ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.04 „Література зарубіжних країн“ / Ю. В. Шуба. – Сімферополь, 2011. – С. 3].

АБО:

Тема роботи – „Хронотоп дороги у творчості М. В. Гоголя: семантика та художні функції“

Методи дослідження. Дослідження ґрунтується на використанні історико-типологічного та описового методів із застосуванням елементів культурологічних та компаративних студій. При написанні першого розділу застосовано загальнонаукові методи систематизації матеріалу. Описовий метод у сполученні з типологічним дозволив визначити специфіку хронотопу дороги та його значення в художній організації тексту. У другому розділі дисертації для аналізу стійких ознак і властивостей хронотопу дороги у творах Миколи Гоголя використано системний підхід і типологічний метод дослідження. Елементи психологічного аналізу слугували осмисленню сюжетно-композиційних ознак і характерів персонажів, розкритих у тексті за допомогою хронотопу дороги. Культурно-історичний метод забезпечив вивчення художньої прози Миколи Гоголя як явища конкретної історико-літературної епохи [Коркішко В. О. Хронотоп дороги у творчості М. В. Гоголя: семантика та художні функції : дис. ... кандидата філол. наук : 10.01.02 / В. О. Коркішко. – Київ, 2010. – С. 7].

АБО:

Тема роботи – „Семантика та символіка інфернального в російській романтичній прозі 1820–1830-х років“

Методи дослідження. Необхідність зіставлення типологічних рис міфо-фольклорної і літературної, російської та західноєвропейської творчих традицій обумовлює вибір провідного іс-

торико-типологічного **методу** дослідження. Залучаються також порівняльний, герменевтичний, структурний методи, котрі дозволяють сформулювати низку питань, пов'язаних із причинами й умовами виникнення інтересу до інфернального елементу в романтиків, прослідкувати умови й фактори, що вплинули на формування і трансформацію інфернальної складової в межах романтичної поетичної системи [Іванова Н. П. Семантика та символіка інфернального в російській романтичній прозі 1820–1830-х років : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.02 „Російська література“ / Н. П. Іванова. – Харків, 2013. – С. 3].

3.5. НАУКОВА НОВИЗНА

Варто знати й запам'ятати!

У цьому пункті подають коротку анотацію нових наукових положень (рішень), запропонованих дослідником **особисто**. Необхідно показати відмінність одержаних результатів від відомих раніше, описати ступінь новизни у такому порядку:

- * **уперше одержано...**
- * **удосконалено...**
- * **набуло подальшого розвитку положення щодо...**

Кожне наукове положення чітко формулюють, відокремлюючи його основну сутність і зосереджуючи особливу увагу на рівні досягнутої при цьому новизни. Сформульоване наукове положення повинно читатися і сприйматися легко й однозначно (без нагромодження дрібниць, деталей та уточнень). У жодному випадку не можна вдаватися до викладу наукового положення у вигляді анотації, коли просто констатують, що в роботі зроблено те й те, а сутності й новизни положення із написаного виявити неможливо. Формулювання наукових положень у вигляді анотації є найбільш розповсюдженою помилкою науковців при викладенні загальної характеристики роботи. Усі наукові положення з урахуванням досягнутого ними рівня новизни є теоретичною основою (фундаментом) вирішеного в дослідженні наукового завдання або наукової проблеми.

Для формулювання наукової новизни бажано вживати, зокрема, такі вислови: „вперше формалізовано...“, „розроблено метод...“, який відрізняється від...“, „доведено залежність між...“, „доопрацьовано (відомий) метод...“ у

частині... і поширено його на нову концепцію...“, „створено концепцію, що узагальнює... і розвиває...“, „розроблено нову систему... з використанням відомого принципу...“.

ЗРАЗОК

Тема роботи – „Художня проза Анатолія Дімарова 40-х рр. XX ст. – поч. XXI ст.: жанрово-стильові особливості“

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що проза Анатолія Дімарова 40-х рр. XX ст. – поч. XXI ст. **вперше стає** предметом комплексного аналізу в розрізі її жанрово-стильових особливостей. Дослідження є першою спробою характеристики жанрово-стильових вимірів доробку митця у зв'язку зі специфікою еволюційних процесів авторської самосвідомості.

На прикладі прози Анатолія Дімарова **удосконалюється й поглиблюється** погляд на механізми співвідношення між стилем як індивідуально-конкретним і закономірно-загальним явищем і жанром як певним типом висловлювання. Окреслюються категорії стилю і жанру як носіїв картини світу („я-і-світ“), її індивідуально-особистісного та колективно-національного орієнтирів.

У дослідженні **набули подальшого розвитку** розширення обрисів соцреалістичних, реалістичних, модерних, постмодерних художніх систем за рахунок осмислення жанрово-стильових моделей творчості Анатолія Дімарова, що відкриває нові можливості для поглиблення історико-літературного та теоретичного осягнення генези літературного процесу 40-х рр. XX ст. – поч. XXI ст. [Корецька М. В. Художня проза Анатолія Дімарова 40-х рр. XX ст. – поч. XXI ст.: жанрово-стильові особливості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 „Українська література“ / М. В. Корецька. – Черкаси, 2014. – С. 3].

Варто знати й запам'ятати!

У науковій роботі, яка має теоретичне значення, необхідно подати відомості про наукове використання результатів досліджень або рекомендації щодо їх використання, а в дослідженні, що має прикладне значення, – відомості про практичне застосування одержаних результатів або рекомендації щодо їх використання. Відзначаючи практичну цінність одержаних результатів, варто подати інформацію щодо ступеня їх готовності до використання або масштабів практичного застосування.

ЗРАЗОК

Тема роботи – „Художня проза Анатолія Дімарова 40-х рр. XX ст. – поч. XXI ст.: жанрово-стильові особливості“

Практичне значення дослідження полягає в можливості застосування основних положень і результатів для подальшого вивчення творчості Анатолія Дімарова, з'ясування його місця в літературному процесі 40-х рр. XX ст. – поч. XXI ст., відтворення цілісної картини естетичних систем указаної доби. Матеріали та висновки дослідження можуть бути використані для теоретичних розробок із проблем стилю, досліджень із фенології творчості. Фактичні матеріали та узагальнення наукової роботи можуть бути застосовані при викладанні лекційних курсів з історії української літератури XX ст. – поч. XXI ст., теорії літератури, підготовки спецкурсів та спецсеминарів, підготовці курсових, кваліфікаційних, дипломних і магістерських робіт. [Корецька М. В. Художня проза Анатолія Дімарова 40-х рр. XX ст. – поч. XXI ст.: жанрово-стильові особливості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 „Українська література“ / М. В. Корецька. – Черкаси, 2014. – С.3].

Коротко про основне

Основна частина складається з розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів. Кожний розділ починають з нової сторінки. Основному тексту кожного розділу може передувати передмова з коротким описом вибраного напрямку та обґрунтуванням застосованих методів досліджень. У кінці кожного розділу формулюють висновки зі стислим викладенням наведених у розділі наукових і практичних результатів, що дає змогу вивільнити загальні висновки від другорядних подробиць.

Зверніть увагу!

У розділах основної частини подають:

- ✓ огляд літератури за темою і вибір напрямків досліджень;
- ✓ виклад загальної методики і основних методів досліджень;
- ✓ експериментальну частину і методика досліджень;
- ✓ відомості про проведені теоретичні і (або) експериментальні дослідження;
- ✓ аналіз і узагальнення результатів досліджень.

В огляді літератури дослідник окреслює основні етапи розвитку наукової думки за своєю проблемою. Стисло, критично висвітлюючи роботи попередників, необхідно назвати ті питання, що залишилися невирішеними і, отже, визначити своє місце у розв'язанні проблеми. Бажано закінчити цей розділ коротким резюме щодо необхідності проведення досліджень у певній галузі. Загальний обсяг огляду літератури не повинен перевищувати 20 % обсягу основної частини дослідження.

Найбільше труднощів виникає у спробах формулювання положень щодо **загальної методики й основоположних методів дослідження** (зокрема для магістерських робіт!)

ЗРАЗОК

Тема роботи – „Неореалізм прози Антона Крушельницького“

1.1. Методологічна система і джерельне підґрунтя розвідки

Реалізація мети наукової роботи й виконання визначеного нами комплексу завдань, необхідне для її досягнення, ґрунтується на застосуванні низки методів та прийомів. У межах розвідки вони становлять систему. Насамперед, ми вдалися до формування вихідної джерельної бази дослідження. Вона включає різнопланові праці, вивчення яких необхідне для досягнення поставленої нами мети й виконання зумовлених нею завдань. Це монографії, дисертації, автореферати, статті, підручники, навчальні посібники, художні твори А. Крушельницького, передмови до їхніх видань, рецензії, епістолярій митця.

Перша група джерел – літературознавчі праці, що не стосуються постаті А. Крушельницького, а містять безвідносний до його творчості розгляд модернізму, неореалізму як стильової течії в письменстві, психологізму та інших питань у теоретико- й історико-літературному річищах (О. Барабаш [4]; М. Бахтіна [5; 6; 7]; М. Василичин [10]; О. Галича, В. Наза-

рця, Є. Васильєва [15]; Л. Гінзбург [17; 18]; Т. Гундорової [26]; А. Єсіна [35; 36]; Г. Клочека [48]; О. Козій [51]; Б. Кормана [52]; Ю. Лаврісюк [67; 68]; І. Лівницької [71]; В. Моренця [82]; П. Морріс [168]; С. Павличко [96]; Л. Рєви [106]; Н. Тамарченка [117; 118]; В. Фащенко [131]; Н. Ференц [134]; Н. Шумило [159] та ін., а також довідкові видання). Ми вдалися до роботи з цими джерелами, виходячи з потреби встановлення рівня дослідження літературного неореалізму (зокрема в контексті модернізму), розгляду поглядів попередників на це стильове явище, а також вивчення загальних теоретичних засад розвідки (потрактувань понять „художній світ“, „повість“, „роман“ та ін.). Ці матеріали необхідні для нашого дослідження як вагома частина його вихідної бази: експлікація неореалізму прози А. Крушельницького передбачає опертя на певне тлумачення, осмислення стилю в загальному, теоретичному річищі, сформування якого вимагає звернення до відповідних джерел, вивчення літературознавчої думки, її розвинування, за необхідності – вдосконалення; розгляд художнього твору загалом ґрунтується на певних теоретичних засадах.

Друга група – філософські джерела, переважно, присвячені розкриттю поняття „іраціональне“, одного з ключових у нашій розвідці (праці Т. Дишкант [30]; В. Ільїна [45]; І. Канта [47]; Н. Мудрагей [83]; Т. Ойзермана [93]; В. Панкова [97]; В. Сеземана [111], а також статті з довідкових видань). Ці матеріали нами використано у зв'язку з потребою дослідження категорії іраціонального у філософському річищі (ознайомлення з усім розмаїттям поглядів на неї, окреслення її смислового навантаження), назріло у межах реалізації одного з наших завдань – означити іраціональність як таку, що перебуває в основі неореалістичності художнього твору, осмислити й вивчити взаємозв'язок між ними.

Третю групу становить література з психології – словники, енциклопедії відповідної тематичної спрямованості. Мета їх застосування – наукове осмислення низки аспектів психологізму, одного з формантів неореалізму як стильового явища, зв'язку з іраціональною домінантою художнього світу літературного твору.

Четверта група джерел – художні твори А. Крушельницького (повісті „Буденний хліб“ (1898 – 1918 – написано; 1920 – перше

видання), „Як промовить земля“ (невід. р.), „Як пригорне земля“ (1920 – написано), „Змагання“ (1920), романи „Дужим помахом крил“ (невід. р., ймовірно – 1918 – 1922 (1923); перше видання – невід. р.), „У хуртовині“ (невід. р.), „Надаремне“ (невід. рік), „Гомін галицької землі“ (1918 – невід; видано – 1930). Проза митця переважно не перевидавалася (виняток становлять повість „Буденний хліб“ (1960) і роман „Дужим помахом крил“ (1992).

П'ята група – епістолярні матеріали (листи письменника до знайомих, зокрема, митців, громадських діячів, до сина та ін.). Переважну більшість з них репрезентовано в укладеній Львівською науковою бібліотекою ім. Василя Стефаника НАН України збірці матеріалів про А. Крушельницького, окремі листи надруковано у вітчизняних періодичних виданнях. В епістолярії митця проглядається його світогляд, подано думки щодо його власних художніх творів, наявна інформація про роки написання деяких з них, показано літературні зв'язки письменника тощо. Ці матеріали необхідні для поглибленого розв'язання порушеної в дисертації проблеми, для вивчення неореалізму прози митця у зв'язку з його особистістю (поглядами, діяльністю, самооцінкою, зв'язками в суспільстві та ін.), а також для верифікації окремих висновків стосовно його творчого доробку (філософські узагальнення, присутні в романах, було порівняно з відповідними переконаннями письменника, розкритими в одному з його листів), для доведення стильової спрямованості прози (про документальність як формант неореалізму в ній свідчить один з листів автора).

Шоста група джерел – різнопланові (наукові, публіцистичні, мемуарні) праці, що містять висвітлення життя і творчості А. Крушельницького, критику його прози. Це статті й замітки в сучасних письменнику газетах про його літературну, педагогічну, громадську діяльність; тексти його виступів, надруковані в різних періодичних виданнях; рецензії на художні твори митця (О. Грицяя [24]); передмови до повістей та романів (А. Березинського [8], С. Трофимчука [57]); розвідки М. Дубини [32; 33], В. Качкана [42], О. Новицької [90; 91], В. Филипчука [135; 136]; мемуари Л. Крушельницької [56]. Ці матеріали необхідні для здійснення нашого дослідження: статті й замітки про життя й діяльність А. Крушельницького, його творчі зв'язки, тексти його виступів громадської, педагогічної спрямованос-

ті – для розкриття біографії й поглядів письменника, виявлення основи його літературно-художньої праці в його особистості; критичні роботи щодо повістей і романів митця – для встановлення рівня вивченості його доробку, ознайомлення з думками попередників щодо нього.

У зв'язку з тим, що реалізація визначеної нами мети дослідження передбачає розгляд художніх творів літератури (повістей та романів А. Крушельницького) як внутрішньо пов'язаних, завершених, як окремо, так і в комплексі, нами застосовано *герменевтичний та порівняльний методи* наукового пізнання. Їхнє посередництво необхідне для подання якомога більш вичерпної характеристики того чи того твору, показу еволюції стилю прози письменника чи мистецького хисту автора. Так, герменевтичний метод задіяно в дослідженні реалістичності (зокрема, документальності), філософічності, образів персонажів, ліризму, панорамності прози А. Крушельницького, а порівняльний – для розкриття його розвитку як неореаліста й у загальному плані, а також для реалізації розвідки як комплексної праці). Розкриття філософічності, психологізму й ліризму як рис і, водночас, складників ідейно-тематичного й образного рівнів (на сюжетно-композиційному – тільки їхні засоби) передбачає звернення до методології, яка пов'язана з інтерпретацією художньої літератури, тож нами використано герменевтичний метод (праці Г. Гадамера [166], М. Гайдеггера [167]). Так, його застосовано для експлікації порушених у прозі А. Крушельницького проблем, створених у ній образів персонажів як носіїв психологізму й ліризму: звісно, в річищі взаємозв'язку розуміння й осмислення текстів.

Важливим у цьому дослідженні є *психологічний метод*: він має особливе значення для розкриття одного з формантів неореалізму як стильової спрямованості художньої прози письменника, – психологізму. Цей метод використано для заглиблення в характери, внутрішній світ зображених митцем персонажів, що є дуже вагомим у розвідці.

Дослідження прози А. Крушельницького як продукту творчих актів автора вимагає вивчення його життєвого шляху як потенційного чинника впливу на неї, тому ми вдалися до *біографічного методу* [155]. Особливо це стосується розгляду повісті письменника „Буденний хліб“, що містить автобіогра-

фічні елементи. У зв'язку з цим було здійснено розвідку епістолярію митця, а також використано вже розкриті попередниками факти з його життя. Разом з біографічним методом нами було застосовано прийом *зіставлення* (змісту повісті „Буденний хліб“ і відомостей про автора).

Отже, у нашому дослідженні застосовано насамперед герменевтичний, порівняльний, психологічний та біографічний методи. Сформовано оптимальну вихідну джерельну базу дослідження. Методологія, за посередництва якої здійснено розвідку, становить систему, оскільки застосована в межах одного, цілісного дослідження, для досягнення єдиної мети й виконання комплексу зумовлених нею завдань [Берберфіш М.В. Неореалізм прози Антона Крушельницького [Текст]: дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 / Марія Володимирівна Берберфіш. – Луганськ, 2012. – С.11 – 14].

У другому розділі, як правило, обґрунтовують вибір напрямку досліджень, формулюють шляхи вирішення завдань, подають їх порівняльні оцінки, на конкретному фактичному матеріалі уточнюють загальну методику проведення досліджень.

У наступних розділах з вичерпною повнотою викладаються результати власних досліджень автора з висвітленням того нового, що він вносить у розробку проблеми. Студент-науковець має оцінити повноту вирішення поставлених завдань, оцінку достовірності одержаних результатів (характеристик, параметрів), їх порівняння з аналогічними результатами вітчизняних і зарубіжних праць, обґрунтування потреби додаткових досліджень, негативні результати, які обумовлюють необхідність припинення подальших досліджень. Виклад матеріалу підпорядковують одній провідній ідеї, чітко визначеній автором.

Варто пам'ятати, що всі розділи основної частини мають репрезентувати тему дослідження. Досить важливим є фактор їхнього розташування та логіки взаємозв'язку між основними розділами роботи. Кож-

ний розділ має свої окремі завдання в системі цілого. Матеріал кожного розділу має чітко „давати відповідь“ на зміст основного завдання. Скажімо, якщо назва розділу звучить „Мотив афганської війни в поетичній творчості Василя Слапчука“, то фактично студент має у цьому розділі дати відповідь на питання: „Як відтворюється мотив війни в поезії В. Слапчука?“. Зміст розділу має відповідати його назві, не повторювати того, що сказано в інших розділах, і водночас бути самодостатньою одиницею, структурно будуватися за принципом внутрішньої цілості з чітким з'ясуванням своїх автономних завдань і стислим підсумком. Для цього можна скласти внутрішній план розділу (підрозділу, пункту). Такий план буде мати робочий характер, але він необхідний для логічного впорядкування думок, послідовності, чіткості висновків. Робота, що має внутрішній план, легко читається і не викликає роздратування хаотичним викладом, за яким губиться послідовність розкриття теми.

У Висновках подають найважливіші наукові та практичні результати дослідження, які повинні містити формулювання розв'язаної наукової проблеми (завдання), її значення для науки і практики. Далі формулюють висновки й рекомендації щодо наукового та практичного використання результатів дослідження.

У першому пункті висновків коротко оцінюють стан питання. Далі у висновках розкривають методи вирішення поставленої в дослідженні наукової проблеми (завдання), її практичний аналіз, порівняння з відомими результатами. У висновках наголошується на якісних та кількісних показниках здобутих результатів, обґрунтовується достовірність результатів, пропонуються рекомендації щодо їх використання. Зазначаються також здобуті в роботі найбільш важливі наукові та практичні результати, які сприяли розв'язанню наукової проблеми (завдання).

Висновки мають корелювати з визначеними у вступі роботи завданнями (кількість завдань = кількість пунктів висновків)!

ЗРАЗКИ

Тема роботи – „Хронотоп дороги у творчості М. В. Гоголя: семантика та художні функції“

ВИСНОВКИ

Науковий інтерес до проблеми часопросторових визначень художніх творів Миколи Гоголя набирає сили з початку ХХ століття. З другої половини ХХ століття в коло наукових зацікавлень літературознавців входить дослідження окремих питань, що стосуються втілення образу й мотиву дороги у творчій спадщині Миколи Гоголя, зокрема проблема композиційної ролі образу дороги у поемі „Мертві душі“.

Хронотоп дороги у творчості Миколи Гоголя у формально-поетичному плані має фольклорну основу. Звернення до фольклорного трактування образу дороги обумовлено задумом письменника представити загальну картину життя і народного характеру, що потребувало особливої часопросторової організації тексту – хронотопу дороги.

Як і у фольклорі, у творчості Миколи Гоголя хронотоп дороги має широкі зображальні можливості: відображення внутрішнього світу героя, втручання дороги в хід подій (тобто перипетійна функція хронотопу дороги), визначення моральних дій людини за допомогою поняття руху (поведінка в подорожніх ситуаціях, вибір прямої або кривої дороги), відтворення епічно великих сюжетних картин (військові походи Тараса Бульби, Русь-трійка). У ранніх повістях письменника наявний також варіант дороги-призначення, дороги-долі, притаман-

ний українським приказкам і прислів'ям. Важливо звернути увагу на використання хронотопу дороги у творах Миколи Гоголя в якості сюжетної основи та важливого композиційного елементу, а також на наявність фольклорного обряду ініціації героя в творчій спадщині письменника: вступання на дорогу, її перетинання приносять новий статус (культурний, соціальний, сакральний) персонажеві гоголівських творів.

Не менш важливим виявляється синтез двох казкових типів дороги – умовно-реального та фантастичного, – притаманний, здебільшого, раннім повістям Миколи Гоголя. Дорога включає в себе реальні топографічні назви (Сорочинці, Миргород, Диканька, Київ, Петербург), реалістичні деталі й описи та, водночас, є фантастичною за засобом її подолання (політ на чорті Вакули, поїздка на відьмі Хоми Брута, політ діда на диявольському коні в „Зниклій грамоті“) та за пунктом її призначення – „іншим“, ірреальним світом.

Однією з художніх функцій хронотопу дороги у творчій спадщині Миколи Гоголя є організація специфічного межового простору. В ранній творчості письменника хронотоп дороги створює межовий простір між „своїм“ і „чужим“, людським й інфернальним світами, поділяючи літературний текст на декілька семантичних полів. Важливого значення тут набуває мотив звернення з великої дороги і втрати прямого шляху. Як кордонний простір хронотоп дороги має певні характеристики: непроникність, непрохідність, залежність повернення / неповернення героїв від взаємодії з нечистою силою, а також наявність „помічників“-проводників. Необхідно зауважити, що перехід дороги-межі у творах Миколи Гоголя детермінований певною метою: жага збагачення („Вечір проти Івана Купала“, „Зачароване місце“), повернення важливого документу („Зникла грамота“), допомога ближньому („Майська ніч“), бажання одружитися з коханою дівчиною („Ніч перед Різдвом“, „Тарас Бульба“ – перехід Андрія на сторону поляків), виконання обов'язку („Вій“, „Тарас Бульба“ – похід у Запорізьку Січ).

Своєрідним перехрестям, об'єднуючим і, водночас, розділяючим чотири простори – людський і інфернальний, світ розкошів і злиднів Петербурга, – є Невський проспект. Для кожного персонажа „Перетбурзьких повістей“ Миколи Гоголя Невський проспект стає проміжною ланкою між „своїм“ і

„чужим“ світами. Зокрема, для Чарткова ця вулиця розділяє кордон між істинною творчістю та роботою на замовлення, Пискарьов балансує на межі дійсності та своєї уяви, для майора Ковальова та Акакія Акакієвіча Башмачкіна Невський проспект – прикордонний простір між високим і низьким положенням у суспільстві, вищими й нижчими чинами, реальністю та містикою. У поемі „Мертві душі“ хронотоп дороги являє собою кордонний простір, що відмежовує особистий локус кожного поміщика, яких візитує Чичиков.

Характеротворча функція хронотопу дороги в творчості Миколи Гоголя реалізується в характеристиці персонажів художнього твору крізь призму подорожнього пейзажу: змалювання психічного стану героя, зображення характеру персонажа, розкриття його в дорожніх ситуаціях, які сприймаються як екстремальні. При цьому спостерігається певна еволюція функціонування характерологічної ознаки хронотопу дороги в творчій спадщині письменника: в українських повістях характеротворча функція має епізодичний характер, знаходить свій розвиток у „Перетбурзьких повістях“ і стає однією з основних художніх функцій в поемі „Мертві душі“.

Невський проспект у „Петербурзьких повістях“ Миколи Гоголя перегукується з мотивом шляху: це дорога, якою рухається вся столиця Росії. У циклі „Петербурзьких повістей“ хронотоп дороги створює особливий часопростір – Невський проспект, – який стає відображенням сутності всього Петербурга в соціальному, економічному й культурному вимірах. Антитетичність і соціальна стратифікація Петербурга втілюється у Миколи Гоголя в образі Невського проспекту, де в одному просторі співіснують всі шари суспільства, розділені різними часовими координатами. Художній простір Невського проспекту має особливе соціальне наповнення. Він насичений бездушними образами: чинами, мундирами, вусами, таліями, зачісками, сукнями, хустками, посмішками тощо. Невський проспект є змістовим центром циклу „Петербурзьких повістей“ – вузлові моменти сюжетних ліній творів відбуваються саме на Невському проспекті. У хронотопі Невського проспекту дивним чином співіснують реальність і фантастика, розкоші та злидні, талант і вульгарність; гармонійно поєднуються реалістичний і фантастичний часопростори, циклічний час із локальним простором. Худож-

ній час і простір Невського проспекту тісно взаємопов'язані. Кожен проміжок часу визначається особливим просторовим наповненням, яке, в свою чергу, залежить від певної часової координати. Разом із зміною часового відрізка змінюється й соціальне наповнення художнього простору.

В основі сюжетно-композиційної будови „Мертвих душ“ Миколи Гоголя лежить хронотоп дороги, що є композиційним стрижнем, сюжетною основою і головним формотворчим елементом поеми. Усі частини „Мертвих душ“ (одинадцять глав першого тому і п'ять розділів другого тому) композиційно об'єднані мотивом подорожі Чичикова. Хронотоп дороги дозволяє письменникові зобразити дійсність сучасної йому Росії з усіх сторін: соціально-економічної, сімейно-побутової, морально-правової та культурної.

Важливе місце у поемі займають подорожні пейзажі, котрі являють собою особливий композиційний компонент „Мертвих душ“ і за своєю функцією є основою філософських думок і міркувань автора про сутність творчості, своє письменницьке призначення, долю Росії. Дорога в поемі – це своєрідне дзеркало, що відображає душу митця і певною мірою допомагає розкрити ідейний зміст твору. В топос дороги органічно вплетені роздуми Миколи Гоголя про долю своєї батьківщини, історичний розвиток людства, письменницьке призначення, справжнє мистецтво.

Хронотоп дороги як формотворчий чинник „Мертвих душ“ наближає поему до жанрових модифікацій авантюрного (мотив мандрів головного героя, що складає основу сюжету; мотив зустрічі на великій дорозі; релігійно-філософська та соціально-політична проблематика), авантюрно-побутового (розкриття всіх сторін життя людства за допомогою опису мандрів героя; насиченість простору побутовими деталями), біографічного (злиття життєвого шляху з реальною просторовою дорогою), шахрайського (дорога як форма організації часопростору; наявність основних рис традиційного пікаро в образі Чичикова) романів, а також до роману подорожей, подорожніх нарисів і записок.

Глибока релігійність, віра письменника в Божественне благословення та особливе призначення були властиві Миколи Гоголю ще з дитинства і прогресували протягом життя. Традиція поклоніння Святим Місцям, вихована в дитинстві, продовжила своє існування протягом всього життя Миколи Гоголя: паломництво в Оптину Пустинь і Єрусалим, яке надава-

ло письменнику насаги в літературній і духовній діяльності. Важливою особливістю духовного світу письменника є релігійно-містичне відчуття свого великого призначення на землі (як соціального трансформатора та духовного наставника).

Духовний шлях Миколи Гоголя знайшов своє вираження в літературній творчості: від суто художніх творів раннього етапу він переходить до творів із релігійною тематикою, еволюціонувавши у своїй творчості від естетики до релігії (В. Зеньковський). Про тяжіння Миколи Гоголя до духовного наставництва свідчать задум трилогії „Мертвих душ“, ретельне вивчення церковної літератури, прагнення до благословення церквою його творчості, а також написання духовних творів (близькі до традиції літератури святих отців „Вибрані місця“ та суто релігійні „Роздуми про Божественну Літургію“).

Головною темою гоголівської творчості є людська душа, пізнання якої письменник вбачав лише у самопізнанні: Микола Гоголь пройшов шлях пізнання людини від глибокого самоналізу до християнського розуміння людської душі.

Аналіз епістолярію Миколи Гоголя дає змогу стверджувати про важливу роль архетипу дороги в свідомості письменника та виділити декілька аспектів його втілення в житті і творчості митця:

- засіб лікування душі і тіла (дорога, подорож – це стан, який дарував письменникові живильну силу в фізичному плані й вдихав у нього надію та відновлював душевну рівновагу);
- втеча від життєвих перепитів та негод (дорога для Миколи Гоголя є засобом втечі від глибоких страхів, зневіреності та фізичної недуги, викликаної неврозом);
- джерело творчого натхнення (багато сюжетів, образів, мотивів нового художнього твору, сам художній задум з'являлися в письменника в дорозі);
- духовний шлях до Бога;
- метафоризація архетипу дороги як життєвого шляху, манери поведінки, вибору життєвої мети.

Часопросторові визначення дороги у творчій спадщині Миколи Гоголя несуть у собі певну символіку. Як особливий художній вимір, хронотоп дороги володіє не тільки предметними показниками, а й характеризується приналежністю до сакрального світу ідей. Архетип дороги в творчості Миколи Гоголя виконує символічну художню функцію. Символічне поле

хронотопу дороги в творчій спадщині письменника складають елементи традиційної біблійної символіки:

- дорога – життя;
- дорога – смерть;
- дорога – життєва позиція людини;
- пряма і крива дороги;
- мотив втрати і пошуку прямого шляху;
- християнство як орієнтир дороги;
- дорога – спасіння.

Поряд із традиційною біблійною символікою дороги у творчості Миколи Гоголя наявні також притаманні лише гоголівському письму символи:

- дорога – щаслива мить у житті;
- дорога – письменство;
- дорога – історичний розвиток людства;
- Русь-трійка.

Хронотоп дороги у творчості Миколи Гоголя несе семантику життєвого і духовного шляху людини, морального вибору праведної або кривої дороги, манери поведінки, історичного розвитку, соціального і культурного життя Росії; а також виконує характеротворчу, сюжетотворчу, формотворчу, символічну художню функції та стає основою часопросторової організації літературного твору [Коркішко В. О. Хронотоп дороги у творчості М. В. Гоголя: семантика та художня функції : дис. ... кандидата філол. наук : 10.01.02 / В. О. Коркішко. – Київ, 2010. – С. 156 – 162].

АБО:

Тема роботи – „Взаємодія міфу і літератури в американській прозі ХХ століття (у творах В. Фолкнера („Авесалом! Авесалом!“) та Дж. Апдайка („Кентавр“))“

ВИСНОВКИ

Однією з визначених тенденцій в розвитку сучасної літератури і мистецтва взагалі є звернення до фольклорно-міфологічної фантастики. Активізація фольклорно-міфологічних

елементів і його функцій призвело до „вибуху“ міфологізму в мистецтві, і літературознавці заговорили про поетику міфу і міфотворчість багатьох видатних письменників минулого століття: Дж. Джойса, Ф. Кафки, Т. Манна, Г. С. Еліота, Г. Г. Маркеса та інших.

Причин появи цього феномена можна визначити багато. Серед них: прагнення письменників до оновлення форм сучасного роману, бажання митців розширити художнє дослідження глибин людського буття та глибинної сутності людини, щоб знайти там підтвердження своїм гуманістичним переконанням.

Для багатьох авторів звернення до міфології виступає як інструмент художньої організації матеріалу та засобу вираження „вічних“ психологічних, матеріальних основ людського життя.

Звернення до міфології дозволяє письменникам вийти за соціально-історичні та просторово-часові межі і включити свої твори в континуум духовного життя людства.

Поетика міфологізму притаманна і творам американської літератури ХХ століття. Серед найвизначніших в першу чергу можна назвати твори В. Фолкнера та Дж. Апдайка. У романах цих письменників можна зустріти майже всі можливі варіанти міфологізації: міфологічні мотиви (міфологеми), архетипні образи, міфологічні алюзії тощо.

Міфологізування в романі В. Фолкнера „Авесалом! Авесалом!“ дозволяє письменнику акцентувати конкретні соціально-історичні та побутові ситуації і колізії прямими або контрастними паралелями з античної, біблійної та християнської міфології.

У романі „Авесалом! Авесалом!“ В. Фолкнер змальовує трагічну історію піднесення та занепаду й загибелі родини Томаса Сатпена. Але масштаб подій зростає, по-перше, тому що сімейна трагедія розгортається на фоні занепаду американського Півдня, а, по-друге, в сюжетних лініях твору можна знайти відповідності відомому міфу про царя Давида і його синів, що дозволяє автору доповнити конкретно-історичний зміст книги моментами „вічного“, загальнолюдського, що висвітлюється у глибинах буття.

Роман вражає багатством міфологічних алюзій, архетипних образів та міфологем.

Засобом семантичної та композиційної організації твору виступає міф в романі Дж. Апдайка „Кентавр“. Травестія відомого давньогрецького міфу про кентавра Хірона, зіставлення картин життя американської провінції та її мешканців з міфологічними героями слугує сатиричному викриттю міщанства і виявленню загальнолюдського сенсу змальованих подій.

А образ вчителя Колдуела-Кентавра допомагає письменнику протиставити світу зла, жорстокості, бруду життя, лицемірству та вульгарності вищий світ натхнення, доброта, любові до ближнього та самопожертви. Хриstopодібний Кентавр Хірон стає для Апдайка справжнім носієм гуманності й високого служіння людям.

У чарівному світі міфу, який органічно поєднується у „Кентаврі“ з жорстою реальністю, головний герой шукає порятунку від хаосу життя.

Але герой Дж. Апдайка, як і герої роману В. Фолкнера, не можуть вирватися за межі існуючої системи інакше, аніж цінною власного життя, що надає творам обох письменників особливого драматизму.

У цілому поетика міфологізму у В. Фолкнера та Дж. Апдайка підкоряється завданням пізнання реального світу і правдивої його інтерпретації [Засенко Л. О. Взаємодія міфу і літератури в американській прозі ХХ століття (у творах В. Фолкнера („Авесалом! Авесалом!“) та Дж. Апдайка („Кентавр“) [Текст]: кваліфікаційна робота / Л. О. Засенко. – Черкаси, 2010. – С. 51 – 52].

V. ПРАКТИЧНІ ПОРАДИ: НАУКОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ, ТИПОВІ ПОМИЛКИ, ТИПОВІ ЗВОРОТИ

Коротко про основне

Мова наукової роботи має відповідати вимогам наукового стилю. Загальні фрази, художня пишномовність, невинуваті роздуми-відступи від теми, надмірне цитування – це ті помилки, які часто заважають цілісно й ґрунтовно сприймати текст дослідження, простежувати його основну думку.

Формулюючи думку, варто скористатися пропонуваними кліше, котрі допомагають поєднувати текст у логічну наукову цілісність.

Варто знати й запам'ятати!

НАУКОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ

Вступ

У дослідженні визначено актуальність...
Обґрунтовано актуальність...
Розкривається стан...
Формулюється мета й основні завдання...

Окреслюються теоретико-методологічні засади...
Стан наукової розробки теми дозволяє зробити висновок...

Аналіз проблеми... дозволяє зробити висновок про те, що...

Окрему увагу приділено питанню...

Також проаналізовано...

Відзначається, що...

Детально аналізується...

Висловлено думку щодо...

Йдеться про те, що...

Основна частина

Досить згадати...

Завважимо лише, що...

Тобто можна, не вдаючись... сказати, що...

Можна погодитися, що...

Одним словом...

Звичайно...

І власне тут...

Показовим прикладом є...

Важливо те, що...

Зі всього сказаного видно, що...

Нам протє, здається, що...

Зате щодо...

З погляду нашої теми...

Вище згадувалося..

Ясна річ, що...

Попри цілком...

Згідно з...

В окремих випадках мова йде про...

За такого підходу, зрозуміло, не можна...

Існує потреба окреслити...

У цьому зв'язку зазначимо...

Зрозуміло з попереднього...
Крім усього сказаного вище...
Звернемо увагу...
Поширені думки, що...
Нам здається, що...
Треба сказати, що...
Як уже згадувалося...
Нарешті, ...
Спинимось коротко на кількох моментах...
Загалом...
Щоправда...
Однак треба зауважити...
Нагадаємо, що...
Може видатись, що...
Напевно, що...
Показово, що...
Важливим винятком є праця...
З цього приводу... пише, що...
Цікаво також простежити...
Мова йде про...
Тут звернено тільки увагу на те, що...
Закономірно, що...
Цілком очевидно, що...
Залишається додати, що...
Варто особливо підкреслити...
Посутнє уточнення вносить у це питання...
Усім цим зумовлюється...

Висновки

Отже...
Відтак...
Як бачимо...
Підсумовуючи висловлені вище спостереження...
Такий підхід дозволяє вбачати...

Зрештою...
Залишається додати, що...
З цього випливає висновок...
Дослідження дозволяє ствердити, що...

Типові помилки при написанні та оформленні наукової роботи:

- ✓ зміст роботи не відповідає плану наукової роботи або не розкриває тему повністю чи в її основній частині;
- ✓ сформульовані розділи (підрозділи) не відбивають реальну проблемну ситуацію, стан об'єкта;
- ✓ мета дослідження не пов'язана з проблемою, сформульована абстрактно і не відбиває специфіки об'єкта і предмета дослідження;
- ✓ автор не виявив самостійності, робота являє собою компіляцію або плагіат;
- ✓ немає аналізу спеціальної літератури (останні 5–10 років) з теми дослідження;
- ✓ аналітичний огляд вітчизняних і зарубіжних публікацій за темою роботи має форму анотованого списку і не відбиває рівня сучасного дослідження проблеми;
- ✓ кінцевий результат не відповідає меті дослідження, висновки не відповідають поставленим завданням;
- ✓ у роботі немає посилань на першоджерела або вказані не ті, з яких запозичено матеріал;
- ✓ бібліографічний опис джерел у списку використаної літератури наведено довільно, без дотримання вимог державного стандарту;
- ✓ обсяг та оформлення роботи не відповідають вимогам, вона виконана неохайно, з помилками.

VI. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ

Коротко про основне

Наукову роботу друкують машинописним способом або за допомогою комп'ютера на одній стороні аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм) через два міжрядкових інтервали до тридцяти рядків на сторінці. Мінімальна висота шрифту 1,8 мм. Можна також використати папір форматів у межах від 203x288 до 210x297 мм і подати таблиці та ілюстрації на аркушах формату А3.

Варто знати й запам'ятати!

Обсяг курсової роботи – 25 – 30 сторінок.

Обсяг кваліфікаційної роботи – 60 – 65 сторінок.

Обсяг дипломної роботи – 75 – 80 сторінок.

Обсяг магістерської роботи – 90 – 100 сторінок.

Зазначений вище обсяг студентських наукових робіт розрахований на використання при їх оформленні звичайних (не портативних) друкарських машинок при друкуванні через 2 інтервали на папері формату А4 або комп'ютерів з використанням шрифтів текстового редактора розміру 14 з полуторним міжрядковим інтервалом.

Текст дослідження необхідно друкувати, залишаючи береги таких розмірів: лівий – 30 мм, правий – 10 мм, верхній – 20 мм, нижній – 20 мм.

Шрифт друку повинен бути чітким, стрічка – чорного кольору середньої жирності, щільність тексту роботи – однаковою.

Вписувати в текст дослідження окремі іншомовні слова, формули, умовні знаки можна чорнилом, тушшю, пастою тільки чорного кольору, при цьому щільність вписаного тексту має бути наближеною до щільності основного тексту.

Друкарські помилки, описки і графічні неточності, які виявилися в процесі написання роботи можна виправляти підчищенням або зафарбуванням білою фарбою і нанесенням на тому ж місці або між рядками виправленого тексту (фрагменту малюнка) машинописним способом. Допускається наявність не більше двох виправлень на одній сторінці.

Текст основної частини наукової роботи поділяють на розділи, підрозділи, пункти й підпункти. Заголовки структурних частин „ЗМІСТ“, „ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ“, „ВСТУП“, „РОЗДІЛ“, „ВИСНОВКИ“, „СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ“, „ДОДАТКИ“ друкують великими літерами симетрично до тексту.

Зверніть увагу!

Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять.

Заголовки пунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу в розрядці в підбір до тексту. У кінці заголовка, надрукованого в підбір до тексту, ставиться крапка.

Відстань між заголовком (за винятком заголовка пункту) і текстом повинна дорівнювати 3 – 4 інтервалам.

Кожну структурну частину дослідження треба починати з нової сторінки.

До загального обсягу наукової роботи не входять додатки, список використаних джерел, таблиці та рисунки, які повністю займають площу сторінки. Але всі сторінки зазначених елементів дослідження підлягають нумерації на загальних засадах.

НУМЕРАЦІЯ

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, малюнків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака №.

Першою сторінкою роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок дослідження. На титульному аркуші номер сторінки не ставлять, на наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Такі структурні частини дослідження, як зміст, перелік умовних позначень, вступ, висновки, список використаних джерел не мають порядкового номера. Звертаємо увагу на те, що всі аркуші, на яких розміщені згадані структурні частини, нумерують звичайним чином. Не нумерують лише їх, заголовки, тобто не можна друкувати:

„I. ВСТУП“ або „Розділ 6. ВИСНОВКИ“. Номер розділу ставлять після слова „РОЗДІЛ“, після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу. Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. У кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: „2.3.“ (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу. Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. В кінці номера має стояти крапка, наприклад: „1.3.2.“ (другий пункт третього підрозділу першого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок пункту. Пункт може не мати заголовка. Підпункти нумерують у межах кожного пункту за такими ж правилами.

Титульний аркуш студентської наукової роботи

Титульний аркуш оформлюється за встановленою формою.

Відомче підпорядкування
Назва установи, організації, де виконувалась наукова робота
Кафедра

КВАЛІФІКАЦІЙНА (ДИПЛОМНА, МАГІСТЕРСЬКА) РОБОТА на тему:

Студентки ___ курсу ___ групи
спеціальності – _____
(шифр і назва)

ПІБ студента
Керівник: ПІБ,
ступінь, звання, посада
Рецензент: ПІБ,
ступінь, звання, посада

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії:

Місто – рік

ЗРАЗОК

Міністерство освіти і науки України
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Кафедра української літератури та компаративістики

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА на тему: СПЕЦИФІКА ПСИХОЛОГІЗМУ В РОМАНАХ НАТАЛКИ СНЯ- ДАНКО „КОЛЕКЦІЯ ПРИСТАРАСТЕЙ АБО ПРИГОДИ МОЛО- ДОЇ УКРАЇНКИ“ ТА „ГЕРБАРІЙ КОХАНЦІВ“

Студентки 4 курсу В групи
спеціальності – 8.02030301
українська мова і література

Зінченко О.С.
Керівник: Скорина Л.В.
кандидат філологічних наук, доцент
Рецензент: Коваль Н.А.
кандидат філологічних наук,
старший викладач

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії:

Черкаси – 2013

Оформлення змісту наукової роботи

Зміст повинен містити назви структурних елементів, заголовки (за їх наявності) із зазначенням нумерації та номери їх початкових сторінок.

Варто знати й запам'ятати!

1. Орієнтовний зміст (план) наукової роботи складається на початковому етапі й узгоджується з науковим керівником. У ході роботи, наукового узагальнення та систематизації попередній зміст може зазнати суттєвих уточнень і змін.

2. Зміст наукової роботи містить такі складові: перелік скорочень та умовних позначень (якщо вони є), вступ, заголовки розділів, підрозділів, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел, додаток (за потреби) із вказівкою номера сторінки.

3. Назви розділів – це конкретне формулювання поетапних завдань дослідження в їх послідовному розташуванні та висвітленні. Вони мають бути чіткими й максимально точними. Заголовок розділу не повинен повторювати назву всієї роботи. Заголовок не може бути афоризмом, містити образні вислови тощо.

Зразок змісту для курсової роботи

Тема – „Художні особливості роману „Біографія випадкового чуда“ Тані Малярчук“

Зміст	
Вступ	3
Розділ 1. Проблематика і поетика творчості Тані Малярчук.....	8
Розділ 2. Роман „Біографія випадкового чуда“ – зразок художніх пошуків письменниці.....	18
2.1. Особливості тематики і проблематики роману „Біографія випадкового чуда“.....	22
2.2. Концепція образу-персонажа роману Тані Малярчук.....	24
2.3. Особливості жанру і композиції.....	26
2.3. Мовно-стильові особливості роману.....	28
Висновки	30
Список використаної літератури	32

Зразок змісту для кваліфікаційної (дипломної, магістерської) роботи

Тема – „Специфіка психологізму в романах Наталки Сняданко „Колекція пристрастей або Пригоди молоді українки“ та „Гербарій“ коханців“

ЗМІСТ	
ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. Поняття про психологізм, його різновиди, форми, засоби.....	7
1. 1. Методологічна система й джерельне підґрунтя розвідки.....	7

1.2. Психологізм як провідна риса літератури.....	16
1.3. Еволюція психологізму в українській літературі..	18
1. 4. Тенденції розвитку жіночої прози XX – початку XXI ст.....	20
Висновки до Розділу I.....	22
РОЗДІЛ II. Специфіка психологізму в повісті	
Н. Сняданко „Колекція пристрастей“.....	33
2.1. Специфіка психологізму на рівні змістових та сюжетно-композиційних компонентів „Колекції пристрастей“ Н. Сняданко.....	34
2.2. Психологія жіночої сутності в повісті Н. Сняданко: концепція образу-персонажа.....	38
Висновки до Розділу II	40
РОЗДІЛ III. Форми, засоби, прийоми психологізму	
в романі „Гербарій коханців“.....	45
3.1. „Гербарій людських типів“: психологізм проблематики роману.....	45
3.2. Засоби психологічного відображення жіночих образів „Гербарію...“.....	50
3.3. Засоби психологічного відображення чоловічих образів „Гербарію...“.....	61
3.4. Колажність композиції роману.....	64
Висновки до Розділу III.....	69
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77

Варто знати й запам'ятати!

Правила оформлення цитат у науковій роботі

1. пряме цитування – „.....“ [121, с. 67].

ЗРАЗОК

Н. Копистянська зауважує: „Доба романтизму сприяє початку бурхливого взаємопроникнення, взаємозбагачення жанрів, літературних родів, видів мистецтв“ [121, с. 67].

2. пряме цитування-словосполучення – „.....“ [81, с. 49].

ЗРАЗОК

Українські літератори, спираючись на закладені попередниками основи поезії в прозі, розбудовуючи її, передусім дотримувалися визначених орієнтирів у сприйнятті світу, зосереджувалися на психоемоційних станах зображуваного героя, що зумовлювало зміщення їхнього кута зору з об'єктивного на суб'єктивний локус. Проте С. Єфремов, не вбачаючи в цьому новизни, докоряв українським письменникам за „специфічні виверти“ [81, с. 49].

3. непряме цитування – [153, с. 190].

ЗРАЗОК

Ю. Ковалів визначає її як „межовий синкретичний жанр“, оскільки йому вдалося поєднати в собі різні за характером властивості: прозову форму текстового впорядкування та мелодіку, підвищену емоційність, ліричний сюжет [153, с. 190].

4. непряме цитування із кількох джерел – [64, с. 197; 153, с. 40; 154, с. 588].

ЗРАЗОК

За фрагментарним зображенням поезія в прозі подібна до образка, основою якого є ескізне зображення події, або акварелі, в якій враження передано тонкими ліризованими пластично-зоровими образами; шкіца, тобто твору, ескізно окресленого [64, с. 197; 153, с. 40; 154, с. 588].

5. посилання на конкретні імена – [12], ...[44].

ЗРАЗОК

Тому М. Балашов [12], О. Бігун [18–20], М. Гаспаров [44], Ж. Зельдхеї-Деак [89], О. Івасюк [146], А. Підпалій [193; 194] та мі. упевнено доводять, що родоначальником міст оформи є А. Бертран, із чим ми цілком погоджуємося.

6. пряме цитування із зазначенням автора – ... зазначив, що „.....“ [цит. за: 117, с. 15].

ЗРАЗОК

І. Франко радив авторові на майбутнє припинити працю над поезією в прозі, а О. Маковей в оглядовій статті „Літературно-наукового вісника“ за 1899 р. критично зауважив, що прозаїк наслідує стиль модерністів, „фантазує, символізує, старається словами описати такі ніжні речі, як ледові квітки, часом попадає у надмірну, майже нездорову чутливість...“ [цит. за: 117, с. 15].

7. назва збірок, творів, книг [70]

ЗРАЗОК

1989 р. побачила світ збірка поезій О. Довгого „Музика бджоли“ [70], яка вміщувала й поезії в прозі.

8. посилання на окремі ідеї, положення, що викладені в праці певного дослідника задля уникнення непотрібного їх переказу – ... (див.: [17, с. 23]).

ЗРАЗОК

Семантика інфернального вповні формує сюжет „Божественної комедії“, її трьохчастинну структуру (про структурну єдність „Божественної комедії“, її зв'язки з жанрами „видінь“, „ходінь“, „Енеїди“ Вергілія див.: [58, с. 219 – 224]).

VII. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Голомб Л. Методологія та методика студентських наукових досліджень із українського літературознавства / Л. Голомб. – Ужгород, 2002. – 75 с.
2. Довідник здобувача наукового ступеня. – К., 2011. – 64 с.
3. Довідник офіційного опонента. – К., 2011. – 80 с.
4. Ковалів Ю. Абетка дисертанта / Ю. Ковалів. – К., 2009. – 460 с.
5. Кузин Ф. А. Магистерская диссертация: Методика написания, правила оформления и порядок защиты : Практическое пособие для студ.-магистрантов / Ф. А. Кузин. – М., 2007. – 304 с.
6. Лудченко А. А. и др. Основы научных исследований : Учеб. пособие / А. А. Лудченко, Я. А. Лудченко, Т. А. Примак; Под ред. А. А. Лудченко. – К., 2000. – 114 с.
7. Мороз І. В. Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і захисту / І. В. Мороз. – К., 1997. – 56 с.
8. Основы методології та організації наукових досліджень : Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
9. Павкін Д. М. Студентська наукова робота: рекомендації до написання й оформлення : [навчально-методичний посібник для студентів факультету романо-германської філології]. – Черкаси : видавництво ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2006. – 56 с.
10. Сидоренко В. К., Дмитренко П. В. Основы научных исследований / В. К. Сидоренко, П. В. Дмитренко. – К., 2000. – 259 с.

11. Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підруч. для вищ. навч. закладів / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко. – Х., 2002. – 288 с.

12. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня. – К., 2011. – 75 с.

13. Эко Умберто. Как написать дипломную работу. Гуманитарные науки. – СПб. : „Симпозиум“, 2004. – 304 с.

Навчальне видання

О. В. Вертипорох, Н. П. Іванова, О. С. Киченко

ЯК НАПИСАТИ НАУКОВУ РОБОТУ З ЛІТЕРАТУРИ

Методичні рекомендації

Підписано до друку.

Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний,
Умов. друк. арк. 4,5. Гарнітура Neuristica.
Зам. № 1246. Наклад 300 прим.

Видавець: Чабаненко Ю. А.
Свідоцтво про внесення
до Державного реєстру видавців
серія ДК № 1898 від 11. 08. 2004 р.
Україна, м. Черкаси, вул. О. Дашкевича, 39
Тел: 0472/45-99-84; 56-46-66
E-mail: office@2upost.com

Друк ФОП Чабаненко Ю.А.
Україна, м. Черкаси, вул. О. Дашкевича, 39
Тел: 0472/45-99-84
E-mail: office@2upost.com